

ÖZEL HUKUK / PRIVATE LAW

Araştırma Makalesi / Research Article

Evliliğin Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi*

Effect of Dissolution of Marriage on Inheritance Agreement

Çağla YILMAZ**

ÖZ

Türk Medeni Kanunu (TMK.) m. 181 hükmünde kanun koyucu boşanan tarafların birbirlerinin yasal mirasçısı olamayacağını, boşanmadan önce ölüme bağlı bir tasarrufla birbirlerine hak sağlamışlarsa bu hakkı kaybedeceklerini hükme bağlamıştır. Ancak yine maddede bunun aksinin kabul edilebileceği yani boşanmadan önce yaptıkları ölüme bağlı tasarrufla boşanma halinde hakkın baki kalacağı belirtilmişse bu hükmün geçerli olacağı belirtilmiştir. Maddenin devamında boşanma davası devam ederken eşlerden birinin ölmesi halinde ölenin mirasçılarının davaya devam ederek karşı tarafın kusurunu ispatlaması halinde ölüme bağlı bir tasarrufla birbirlerine sağladıkları hakları kaybedeceği belirtilmiştir. Sadece boşanma ve ölüm halinde değil evliliğin butlanı halinde de evlilik sona ermektedir. Bu hallerin ayrı ayrı açıklığı kavuşturulmasında fayda vardır.

Çalışmamızda öncelikle kısaca miras sözleşmesi çeşitlerine değinilecek, devamında evliliğin hangi hallerde sona ereceği belirtilecek, neticede çalışmamızın esasını oluşturan evliliğin sona ermesinin miras sözleşmesine etkisine ilişkin açıklamalara yer verilecektir. Bu açıklamalar yargı kararları ile desteklenerek kanaatimiz belirtilecektir.

Anahtar Kelimeler: Miras, Miras Hukuku, Miras Sözleşmesi, Evliliğin Sona Ermesi, Boşanma, Sözleşmenin Sona Ermesi, Miras Sözleşmesinin Sona Ermesi.

ABSTRACT

TMK. In Article 181, the legislator stipulated that the divorced parties cannot be each other's legal heirs and on condition that they provided each other with a death savings before getting divorced, they would lose this right. Yet, it is also mentioned in the article that the contrary will be accepted if it is stated that the right will remain in the event of divorce in the case of death savings made before the divorce, this provision will be valid. In the continuousness of the article, it is declared that if one of the spouses dies while the divorce action is going on, the heirs of the de-

* Makale gönderim tarihi: 07.02.2023. Makale kabul tarihi: 26.06.2023. Çağla Yılmaz, "Evliliğin Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, 2023, s. 189-207 <https://doi.org/10.46547/imuhfd.2023.10.1.8>.

** Doktora Öğrencisi, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, c.ozsarikaya@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1965-5528>.

ceased will continue the case and lose the rights they have provided to each other with a death-related disposition if the other party proves his fault. The dissolution of the marriage ends not only in the event of divorce and death, but also in the event of the ending the marriage. It is beneficial to clarify these situations solely.

In our study, firstly, the types of inheritance contracts will be mentioned shortly. After that, the situations in which the marriage will terminate will be stated, and at the end of our study, explanations will be given about the consequences of the termination of the marriage on the inheritance contract, which constitutes the basis of our study. Our opinions on the topic which will be supported by judicial decisions will be given, as well.

Keywords: Inheritance, Inheritance Law, Inheritance Contract, Termination of Marriage, Divorce, Termination of Contract, Termination of Inheritance Contract.

Giriş

Mirasbırakan, ölümü ile birlikte ölümünden önce yapmış olduğu özel hukuk ilişkilerine hukuki sonuçlar bağlanan gerçek kişidir.¹ TMK. m. 527 hükmü uyarınca miras sözleşmesi, mirasbırakanın miras payının belirli bir kısmını veya belirli bir malını sözleşmenin karşı tarafına veya üçüncü bir kişiye bıraktığı sözleşmedir. TMK. m.546 ile m.548 hükümleri arasında kanun koyucu, miras sözleşmesinin ortadan kaldırılması hükümlerine yer vermiştir. Bu hükümler uyarınca miras sözleşmesi sözleşme veya vasiyetname yoluyla ya da sözleşmeden dönme ile ortadan kaldırılabilir. Mirasçı atanana veya kendisine belirli bir mal bırakılan kişi mirasbırakandan önce ölmesi halinde de miras sözleşmesi kendiliğinden ortadan kalkar. Miras sözleşmesinin kendiliğinden sona erme halleri; lehine tasarruf yapılan kimsenin mirasbırakandan önce ölmesi, mirastan yoksunluk sebebi bulunması ve evliliğin sona ermesidir. Ayrıca miras sözleşmesinin tarafların iradesi ile sona erme sebepleri ve hükümsüzlük halleri de bulunmaktadır. Makalemizin konusu miras sözleşmesinin kendiliğinden sona erme sebeplerinden evliliğin sona ermesi olduğundan diğer sebepler üzerinde durulmayacaktır.

Evlilik, boşanma kararı ile, ölümle, evliliğin butlanına karar verilmesi ile veya gaiplik nedeniyle evliliğin feshine karar verilmesi ile sona erebilir. Evliliği sona ermesi miras sözleşmesinin sona erme sebeplerinden biridir. Ancak her sona erme miras sözleşmesini ortadan kaldırmamaktadır. Evliliğin ne şekilde sona erdiği eşler arasında yapılmış miras sözleşmesinin akıbetini etkilememektedir. Boşanma kararı verilmiş karar kesinleşmemişse, boşanma davası açıldıktan sonra eşlerden biri ölmüşse miras sözleşmesinin akıbetinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

1 Halil Akkanat, *Ölümün Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2004, s. 37.

Bu çalışmada öncelikle miras sözleşmesi genel olarak açıklanarak miras sözleşmesinin çeşitleri belirtilecek, miras sözleşmesinin kendiliğinden sona erme sebeplerinden evliliğin sona erme sebepleri açıklanacak ve neticede hangi sebeple evlilik sona ermişse bu sebebin miras sözleşmesinin ortadan kalkmasını sağlayıp sağlamadığı açıklanacaktır.

I. Genel Olarak Miras Sözleşmesi

Miras sözleşmesi ile mirasbırakan belirli bir malını sözleşmenin karşı tarafına veya üçüncü bir kişiye bırakma borcu altına girebileceği gibi miras payının belirli bir kısmını da sözleşmenin karşı tarafına veya üçüncü bir kişiye bırakma borcu altına girebilir. TMK. m. 545 hükmünde miras sözleşmesinin şekil şartı olarak; taraflarının arzularını resmi memura aynı anda bildirerek sözleşmeyi memurun ve iki tanığın önünde imzalamasını gerektiği düzenlenmiştir.² Miras sözleşmesinin; olumlu miras sözleşmesi, olumsuz miras sözleşmesi, tek taraflı miras sözleşmesi, iki taraflı miras sözleşmesi, ivazlı miras sözleşmesi, ivazsız miras sözleşmesi, ölünceye kadar bakma sözleşmesi şeklinde çeşitleri bulunmaktadır. Makalemizde kısaca çeşitleri açıklanarak evliliğin sona ermesi halinde miras sözleşmesinin akıbeti açıklanacaktır.

A. Olumlu Miras Sözleşmesi- Olumsuz Miras Sözleşmesi

Miras sözleşmesi olumlu miras sözleşmesi ve olumsuz miras sözleşmesi olarak iki türe ayrılır.³ TMK. m.527 uyarınca olumlu miras sözleşmesi mirasbırakanın bir kişiye belirli bir malını veya miras payının belirli bir kısmını bıraktığı sözleşmedir.⁴ Olumlu miras sözleşmesi belirli mal bırakma, üçüncü kişi yararına sözleşme veya mirasçı atama sözleşmesi⁵ olarak da yapılabilir.⁶ Kanunda olumlu miras sözleşmesinde mirasbırakanın belirli bir malını⁷ veya mirasını başkasına bırakmayı taahhüt ettiği sözleşmedir

2 Kemal Oğuzman, *Miras Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995, s. 134.

3 Hüseyin Hatemi, *Miras Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 8. Bası, İstanbul, 2018, s. 107.

4 Fikret Eren, İpek Yücer Aktürk, *Türk Miras Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 185.

5 TMK. m.516 hükmünde mirasbırakanın mirasının tamamı veya bir kısmını alması için sözleşmenin karşı tarafıyla anlaştığı sözleşme mirasçı atama sözleşmesi olarak tanımlanmıştır. Mirasçı atama ile ilgili detaylı bilgi için bk. A. Naim İnan, Şeref Ertaş, Hakan Albaş, *Miras Hukuku*, Mevzuattaki Değişikliklere ve Uygulamadaki Yeniliklere Göre Genişletilmiş ve Güncellenmiş 10. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 225-226.

6 Zahit İmre, Hasan Erman, *Miras Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 14. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 2017, s. 188; Rona Serozan, *Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları*, Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 264, Gökhan Antalya, *Miras Hukuku*, Cilt 3, 4. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 188.

7 Belirli mal bırakma ile ilgili detaylı bilgi için bk. Oğuzman, s. 141; Zahit İmre, *Türk Miras Hukuku*, Yenilenmiş 4. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s. 192; Nurşin Ayiter, Ahmet Kılıçoğlu, *Miras Hukuku*, Genişletilmiş 3. Bası, Savaş Yayınları, Ankara, 1991, s. 100.

ifadesine⁸ yer verilmiştir. Olumsuz miras sözleşmesi bir diğer adı ile mirastan feragat sözleşmesi⁹ ise mirasbırakan ile mirasçısı arasında yapılan ve mirasçılık sıfatının kaybı sonucunu doğuran sözleşmedir.¹⁰ Mirastan feragat sözleşmesinde bir taraf mirasbırakan iken karşı taraf saklı paylı mirasçı olmak zorundadır. Belirli bir mal bırakılan kişi ya da atanmış mirasçı ile mirastan feragat sözleşmesi yapılamaz.

B. Tek Taraflı Miras Sözleşmesi - İki Taraflı Miras Sözleşmesi

Miras sözleşmesi ile taraflardan yalnızca biri ölüme bağlı tasarrufta bulunabileceği gibi her iki taraf da ölüme bağlı bir tasarrufta bulunabilir. Ölüme bağlı tasarrufta tek taraf bulunmuşsa tek taraflı miras sözleşmesi söz konusudur.¹¹ İki tarafında ölüme bağlı tasarrufta bulunması halinde iki taraflı ölüme bağlı tasarruftan söz edilir.¹² Her iki halde de sözleşme söz konusu olduğundan iki halde de iki adet irade beyanı gereklidir.¹³ Ancak burada ayırım irade beyanı sayısı açısından değil gerekli ölüme bağlı tasarruf sayısı açısından dır.¹⁴

8 Kanundaki bir kimsenin miras sözleşmesi ile mirasını veya belirli bir malını sözleşme yaptığı kişiye veya bir başkasına bırakmayı taahhüt etmesi ifadesinin yanlış olduğu, ölüme bağlı tasarruf ile mirasbırakanın genelde bir borç altına girmediği görüşü hakkında detaylı bilgi için bk. İmre, Erman, s. 188.

9 Antalya, s.189, Mirastan feragat sözleşmesi ile ilgili detaylı bilgi için bk. Gökhan Antalya, *Mirastan Feragat Sözleşmesi*, Alkım Yayınları, İstanbul, 1999.(Feragat).

10 Mirastan feragat sözleşmesinde mirasbırakan gelecekte doğacak miras haklarından feragat etmektedir. Oysa miras sözleşmesinde mirasbırakan kendi malları üzerinde tasarruf yapmaktadır. Bu nedenledir ki mirastan feragat sözleşmesi dar anlamda bir miras sözleşmesi değildir. Antalya, Feragat, s. 53.

11 Mustafa Dural, *Miras Sözleşmeleri*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s. 44.

12 İki taraflı miras sözleşmesinin her iki taraf içinde bağlayıcı olması şarttır. Dural, s. 45, Mustafa Dural, Turgut Öz, *Türk Özel Hukuku Miras Hukuku*, Cilt 4, 13. Bası, İstanbul, 2019. s. 101, İmre, Erman, s. 186.

13 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK).14.05.2014 tarih ve E.2013/8-1077 K.2014/664 sayılı kararında şu tespitler yapılmıştır; „Ölüme bağlı tasarruf, mirasbırakanın ölümünden sonra terekesinin (mallarının) intikalini öngören bir hukuki işlem olup, sonuçlarını doğurması da mirasbırakanın ölümüne bağlıdır (Serozan, Rona/ Engin, B. İlkay: *Miras Hukuk*, 3. Bası, Ankara 2012, s. 201). Ölüme bağlı tasarruf şekli anlamda vasiyetname (T.M.K.m. 531 vd) veya miras sözleşmesi (T.M.K.m. 545 vd) olarak yapılabilir. Eldeki olayda, sözleşmenin 6. maddesi eşler arasında düzenlenmiş olup, iki taraflı bir hukuki işlem olması itibariyle bir olumlu miras sözleşmesi (T.M.K.m. 527) hükmüdür (Dural, Mustafa: *Miras Sözleşmeleri*, İstanbul 1980, s. 14). Müteveffa koca bu miras sözleşmesi hükmüyle diğer eşi mirasçı atamıştır (T.M.K.m. 516). Gerçekten sözleşmenin 6. maddesi bir miras sözleşmesinin geçerlik koşullarını tüm unsurlarıyla taşımaktadır. Şöyle ki; miras sözleşmesinin geçerli olması için resmi vasiyetname şeklinde düzenlenmesi gerekmektedir (T.M.K.m. 545/1). Bu anlamda sözleşmenin; sözleşme yapma ehliyetine sahip eşler tarafından yapıldığı, iradeyi sakatlayan sebeplerle hukuka ve ahlaka aykırı bir yön bulunmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan sözleşmenin resmi vasiyetname şeklinde düzenlendiği de açıktır. Zira sözleşme, iki tanığın katılımıyla noter tarafından düzenlenmiştir (T.M.K.m. 532/1)“ (Sinerji İçtihat Programı, Erişim:10.11.2022)

14 İmre, s. 277.

C. İvazlı Miras Sözleşmesi - İvazsız Miras Sözleşmesi

Sözleşmenin karşı tarafı bir sağlararası ivaz borcu altına giriyorsa ivazlı miras sözleşmesi, sözleşmenin karşı tarafı bir ivaz borcu altına girmiyorsa ivazsız miras sözleşmesi söz konusudur.¹⁵ Görüldüğü üzere sağlararası ivaz borcu olup olmadığına göre miras sözleşmesi çeşitlendirilmiştir.¹⁶ İvazlı miras sözleşmesi, sözleşmenin karşı tarafının bir sağlararası ivaz veya vasiyeti lehine bir tasarrufta bulunma borcu altına girdiği sözleşmedir.^{17,18}

Mirastan feragat sözleşmesi ivazlı bir şekilde de yapılabilir. Ancak ivazlı mirastan feragat sözleşmesi yapıldıktan sonra mirasbırakan, feragat edenin mirasçı olmasını engelleyen hallerin meydana gelmesi gerekçesiyle ödemiş olduğu ivazı geri isteyemez.¹⁹

D. Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesi

Ölünceye kadar bakma sözleşmesinin tarafları bakım alacaklısı ile bakım borçlusunu olarak adlandırılmaktadır. Türk Borçlar Kanunu (TBK.) m.611 hükmü uyarınca ölünceye kadar bakma sözleşmesinde bakım borçlusunu bakım alacaklısını ölünceye kadar bakıp gözetme borcu altına girmekte, ivaz olarak da bakım alacaklısı bir malvarlığını devretmeyi taahhüt etmektedir.²⁰ Miras hukukunu ilgilendiren şekliyle ölünceye kadar bakma sözleşmesinde bakım alacaklısı bakım borçlusunu mirasçı atamış veya belirli bir mal bırakmıştır.²¹ Aksi halde yani ölmeden önce bir malvarlığı devri kararlaştırılmışsa borçlara ilişkin ölünceye kadar bakma sözleşmesidir.²²

15 Bazı iki taraflı sözleşmelerde taraflardan birinin borcu diğer tarafın borcunun karşılığıdır. (Kemal Oğuzman, Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt 1, Gözden Geçirilmiş 16. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 333.) İvazlı miras sözleşmelerinde mirasbırakan belirli bir malını veya mirasının tamamını sözleşmenin karşı tarafına veya üçüncü bir kişiye verme borcu altına girerken karşı taraf bir ivaz ödeme borcu altına girdiğinden iki taraflı sözleşme söz konusudur.

16 Dural, Öz, s. 101.

17 İmre, Erman, s. 186.

18 İvazlı miras sözleşmesinin ivazının ancak ölünceye bakma edimi olabileceği, başka bir ivaz kararlaştırmayacağı, aksi halde hukuk duygusunu rahatsız edici olduğu görüşü için bk. Hatemi, s. 108.

19 Ayiter, Kılıçoğlu, s. 145.

20 Alparslan Akartepe, *Genel Olarak Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesi*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 9.

21 Yargıtay 1. H.D. 26.06.2007 tarih ve E.2007/ 4902, K.2007 / 7305 sayılı kararında; „Somut olayda, miras bırakan Y.nin hasta olduğu ve yaşadığı süreç içerisinde davalı M.nin kendisiyle ilgilendiği ve ihtiyaçlarını giderdiği anlaşılmaktadır. O halde, 2 no’lu bağımsız bölümle ilgili olarak miras bırakan’ın yapmış olduğu temlikin ivazlı olduğu ve mirasçılardan mal kaçırma amaçlı ve muvazaalı olmadığı kabul edilmelidir. Hal böyle olunca, ölünceye kadar bakma aktine konu 35 parseldeki 2 no’lu bağımsız bölüm bakımından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yanlışlı değerlendirme ile hüküm kurulmuş olması doğru değildir.“ şeklinde hüküm tesis etmiştir.

22 İmre, Erman, s. 186.

Ölünceye kadar bakma sözleşmesi miras sözleşmesinin şekline uygun olarak yapılmalıdır. Miras sözleşmesi şeklinde olmaması halinde yaptırımı geçersizdir.²³

Ölünceye kadar bakma sözleşmesi uygulamada mirasbırakanın bir çocuğuna tüm malvarlığını devretmek ve diğer mirasçılardan mal kaçırmak amacıyla yapıldığı görülmektedir. Bu halde sözleşme mahkeme kararıyla iptal edilmekte ve mirasçılar terekeden miras hakkına kavuşmaktadır.²⁴

II.Miras Sözleşmesinin Kendiliğinden Sona Ermesi Hallerinden Evliliğin Sona Ermesi

A.Evliliğin Sona Ermesi Halleri

1. Evliliğin Butlanı

Evlenmenin butlanı kurucu unsurları tamam olduğu için kurulmuş bir evliliğin mahkeme kararıyla geçersiz hale getirilmesi yani sona erdirilmesidir.²⁵ TMK. m.145 hükmünden başlayarak boşanma başlığına kadar yani m. 160 hükmüne kadar butlan konusu açıklanmıştır. TMK. m.145 uyarınca eşlerden birinin evlilik esnasında evli olması, sürekli olarak ayırt etme gücünün bulunmaması, eşlerden birinde evliliğe engel olacak kadar akıl hastalığı olması, eşler arasında evliliğe engel olacak derecede hısımlığın bulunması evliliğin mutlak butlanı sebepleridir.

TMK. m. 148 vd. hükümleri uyarınca evliliğin nisbi butlanı halleri ise eşlerden birinin evlilik sırasında geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun bulunması, evlenmeye yönelik iradenin yanılma, aldatma veya korkutma hallerinden biri sebebiyle sakatlanmış bulunması, evlenme erginliğine ve ayırt etme gücüne sahip küçük veya kısıtlı olan eşlerden birinin yasal temsilcisinin izninin bulunmamasıdır.

23 Bakım borcunun karşılığı olarak mirasçı atanmamış veya vasiye alacaklısı belirlenmemiş, sağlararası bir edim de kararlaştırılmamışsa bu tür sözleşmenin ölünceye kadar bakma değil bağışlama niteliğinde olduğu miras sözleşmesi şekil şartına bağlı olmadığı görüşü için bk. Akartepe, s. 18.

24 Yargıtay 1. HD. 06.04.2021 tarih ve E.2019/ 3047 K.2021 / 2046 sayılı kararında;“.. mirasbırakan ile davalı oğlu arasında 29.08.2008 tarihinde yapılan ölünceye kadar bakma sözleşmesinin diğer mirasçıdan mal kaçırma amaçlı ve muvazaalı olduğu, zira mirasbırakanın tek mal varlığını ölünceye kadar bakma sözleşmesine konu ettiği, gerçek bir ölünceye kadar bakma sözleşmesi olsa idi, bunun pay devri yoluyla da sağlanabileceksen, mirasbırakanın taşınmazın tamamını sözleşmeyle davalıya verdiği, işlemin makul sınırı aştığı, mirasbırakanın bakımını temin etmek amacıyla değil, davalı oğlu yararına mal kaçırmak iradesiyle hareket ettiği, dosya kapsamı ve dinlenen tanık beyanlarına göre de sözleşmenin muvazaalı olduğu sonucuna varılmaktadır.“ şeklinde hüküm tesis etmiştir. (Sinerji İçtihat Programı, Erişim: 10.11.2022)

25 Mustafa Dural, Tufan Ögüz, M. Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Aile Hukuku*, Cilt 3, Gözden Geçirilmiş 12. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2016, s. 79.

Mutlak butlan ve nisbi butlan hallerinde evlilik sakattır ancak hakim kararı ile sona erdirilebilir.²⁶ Butlan sebeplerinin bulunması evliliğin yokluğu sonucunu doğurmadığı gibi butlan sebeplerinden biri olan evlilik, mahkeme kararı ile iptal edilmediği sürece geçerli bir evliliğin tüm sonuçlarını doğurur.

Mutlak butlan davası Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen açılır.²⁷ Ayrıca ilgili olan herkes bu davayı açmaya yetkilidir. Ancak nisbi butlan davası yalnızca eşler veya yasal temsilci tarafından açılabilir. Görüldüğü üzere mutlak butlan davasını açmak savcıya görev olarak yüklenmişken nisbi butlan davasını ilgili bile açamamakta yalnızca eşler ve yasal temsilci tarafından açılabilmektedir.

2. Ölüm ve Gaiplik

Ölümlerle evlilik kendiliğinden sona erer. Bu halde evlilik hiçbir dava veya tespite gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer. Evlilik iki kişi ile kurulduğundan ve bu kişilerden biri hayatta olmadığından evliliğin kurucu unsurlarından biri artık bulunmamaktadır.

Gaiplik kararının verilmesi kendiliğinden evliliğin sona erme nedeni değildir. TMK. m. 131 hükmü uyarınca bir kişinin gaipliğine karar verilmişse yeniden evlenebilmesi için gaipliğine karar verilenin eşinin evliliğin feshine karar verilmesi için dava açması gerekmektedir.

3. Boşanma

Boşanma ile eşler hayatta iken evliliğin sona ermesi söz konusu olur. Eşlerden en az birinin kanunda yazılı sebeplerden biri ile mahkemeye başvurarak hakim tarafından boşanma kararı verilmesi ile evlilik sona erer. TMK m. 161 vd. hükümleri uyarınca evlilik, zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin temelinden sарılması veya eşlerin boşanma konusunda anlaşmaları sebeplerinden biri ile boşanma davası açılabilir. Boşanmanın evliliğin sona ermesi dışında başka sonuçları da vardır.²⁸ Mal rejiminin tasfiyesi, velayet gibi

²⁶ Dural, Öğüz, Gümüş, s. 79.

²⁷ Yargıtay 2. HD. 10.12.2014 tarih ve E.2014/ 17388, K. 2014 / 25174 sayılı kararında Cumhuriyet savcısının katılımı olmadan hüküm kurulmasını bozma sebebi yapmıştır. „Dava, eşlerden birinin evlenme sırasına evli bulunması (TMK md. 145/1) sebebine dayalı olarak açılan mutlak butlan ile evliliğin iptali davası olup, Tekman Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından davaname ile açılmıştır. Cumhuriyet Savcısı, kanunda açıkça öngörülen hallerde hukuk davası açar veya açılmış olan hukuk davasında taraf olarak yer alır (HMK md. 70/1). Mutlak butlan davası açma Cumhuriyet Savcısı için bir görev olduğundan (TMK md. 146/1) açılan davanın duruşmalarında hazır bulunması zorunluluktur. Bu nedenle; Cumhuriyet Savcısının duruşmalara katılımı sağlanılmadan yokluğunda yargılamaya devamla hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.“ (Sinerji İçtihat Programı, Erişim: 15.12.2022)

²⁸ Boşanma kararının evliliğin sona ermesi dışındaki sonuçları için bk. Dural, Öğüz, Gümüş, s. 136 vd.

bu sonuçlar konumuz dışında kaldığından biz yalnızca evliliğin sona ermesinin miras sözleşmesine etkisini açıklamaya çalışacağız.

III. Evliliğin Sona Ermesi Hallerinin Miras Sözleşmesine Etkisi

A. Evliliğin Boşanma Sebebiyle Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi

TMK. m. 181 hükmünde eşlerin boşanmadan önce birbirlerine ölüme bağlı bir tasarrufla tanıdıkları hakları boşanma ile kaybedecekleri belirtilmiştir.²⁹ Dolayısıyla miras sözleşmesi evlilik birliğinin boşanma nedeniyle sona ermesi halinde kendiliğinden sona erer.³⁰ Madde uyarınca boşanan eşler birbirlerine bu sıfatla³¹ birbirlerinin yasal mirasçısı olmadıkları gibi aksi tasarruftan anlaşılmadıkça boşanmadan önceki ölüme bağlı tasarrufla sağlanan hakları da kaybederler.³²

Mirasbırakandan önce ölme ve mirasbırakandan boşanma yasal bozucu şartın gerçekleşmesi nedeniyle ölüme bağlı tasarrufun kendiliğinden sona ermesine örnektir.³³ Eşlerden birinin ölümü miras hakkı sağlayan bir olay iken boşanma miras hakkını sona erdiren bir olaydır.³⁴

Burada boşanma kararının kesinleşip kesinleşmediği konusu üzerinde durmakta fayda görmekteyiz. Yine dava esnasında taraflardan birinin ölümü miras sözleşmesinin akibeti açısından önem arz etmektedir.

1. Boşanma Kararı Kesinleşmişse

Boşanma davası açılmış ve dava sonucunda boşanmaya karar verilip karar kesinleşmişse TMK. m. 181 hükmünde belirtilmiş olduğu gibi eşler boşanmadan önce ölüme bağlı tasarrufla birbirlerine sağladıkları hakları kaybederler.³⁵ Boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte eşler birbirlerinin yasal mirasçısı olamayacakları gibi birbirleri lehine yapmış oldukları ölüme bağlı

29 Eski MK. M.146/II hükmü uyarınca karı koca arasındaki mukaveleler boşanma ile hükümsüz kalır. (Nurşin Ayiter, *Miras Hukuku*, 4. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978, s. 101.)

30 Eren, Aktürk, s. 136.

31 Eşlerin boşanması halinde yalnızca eş sıfatından kaynaklanan mirasçılık haklarını kaybederler. Ancak eşler arasında kan hısımlığı varsa ve birbirlerinin yasal mirasçısı iseler yasal mirasçılıkları boşanma ile sona ermez. Dural, Ögüz, Gümüş, s. 138.

32 Antalya, s. 207.

33 Serozan, s. 440-441.

34 S. Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, Yedinci Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1990, s. 164.

35 Yargıtay 2. HD. 12.01.2015 tarih ve E. 2014/ 27350, K. 2015/20 sayılı kararında „*Davalı-karşı davacı H. A., mahkemece verilen boşanma kararı kesinleşmeden öldüğüne göre, evlilik birliği ölümle sona ermiştir. Ne var ki, ilk inceleme sırasında bu husus bilinmediğinden davalı-karşı davacı (koca) mirasçısının bu yöne ilişkin karar düzeltme isteminin kabulüne..*“ karar verilmiştir (Sinerji İçtihat Programı, Erişim: 23.12.2022). Bu halde eşler arasında yapılan miras sözleşmesi kural olarak geçerlidir.

tasarruflar da kendiliğinden ortadan kalkar.³⁶ Miras sözleşmesi yapılmışsa bu sözleşme ile birbirlerine sağladıkları haklar kendiliğinden sona erer. Ancak unutmamak gerekir ki eşler miras sözleşmesinde boşansalar dahi miras sözleşmesinin geçerliliğini koruyacağını kararlaştırabilirler. Sözleşmede böyle bir hüküm varsa eşler boşansalar dahi miras sözleşmesi ile sağlanan haklar geçerli olarak kalmaya devam edecektir. Örneğin vasiyetnamede tasarrufun boşanma halinde de geçerli olacağı kararlaştırılmışsa lehine tasarruf yapılan eş boşandıktan sonra hakkını talep edebilir.³⁷ Ölüme bağlı tasarruf yaptıktan sonra eşler boşanmışsa ve aksi tasarruftan anlaşılmıyorsa tasarrufun geçerli olup olmayacağı konusundaki boşluk mirasbırakana atfedilen varsayıma dayalı irade ile tamamlanmıştır.³⁸

Aksi tasarruftan anlaşılması halinde yani boşanma davası devam ederken ölen eşin davadan önce ölüme bağlı tasarrufla eşine sağladığı hakları boşansa bile sağlamaya devam edeceğinin anlaşılması halinde ölüme bağlı tasarruf geçerliliğini koruyacaktır.³⁹ Bir kişinin boşandığı kişiye miras hakları tanınması hayatın olağan akışına aykırıdır. Bu nedenle aksinin tasarruftan anlaşılması ancak ölüme bağlı tasarrufta açıkça miras haklarının boşansa dahi devam edeceğinin yazılı olması ile mümkündür.

Hükümde açıkça boşanmadan önce yapılan ölüme bağlı tasarrufların hükümsüz hale geleceği belirtilmiştir. O halde eşlerin boşandıktan sonra bir miras sözleşmesi yapmaları halinde miras sözleşmesinin geçerli olacağı açıktır. Boşanmadan sonra eşlerin birbirleri lehine yapmış oldukları ölüme bağlı tasarruflar geçerlidir.⁴⁰

2. Boşanma Kararı Verilmiş Karar Kesinleşmemişse

Eşler arasında yapılan miras sözleşmelerinde tarafların boşanması halinde birbirleri lehine yapmış oldukları ölüme bağlı tasarruflar kendiliğinden hükümsüz olur.⁴¹ Kural bu olmakla birlikte boşanma kararının kesinleşmemiş olması miras haklarının sona ermesini engeller. Boşanmadan önce eşlerin birbirleri lehine yapmış oldukları ölüme bağlı tasarrufla sağlanan haklar ancak boşanma kararının kesinleşmesi ile son bulur.

36 Dural, Öz, s. 42.

37 Dural, Ögüz, Gümüş, s. 138.

38 Topuz, Seçkin, *Boşanma Davasının Eşin Mirasçılığına Etkisi*, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 84.

39 Akkanat, s. 46; Dural, Ögüz, Gümüş, s. 138.

40 Akkanat, s. 46; Dural, Ögüz, Gümüş, s. 138.

41 İmre, s. 299.

TMK. m. 170 hükmü uyarınca boşanma davası sonunda hakim boşanma yerine aykırılık kararı verebilir. Bu halde eşler arasında yapılmış olan miras sözleşmesinin akıbetinin ne olacağı sorusu akla gelebilir. Ayrılık kararı halinde boşanma gerçekleşmemiş olduğundan eşler arasında yapılmış olan miras sözleşmesi geçerliliğini koruyacaktır.⁴²

3. Boşanma Davası Açıldıktan sonra Eşlerden Biri Ölmüşse

Kural olarak boşanma davası esnasında eşlerden birinin ölmesi halinde evlilik boşanma sebebiyle değil ölümle sona ermiş olur.⁴³ Ancak kanun bu kuralın istisnasına yer vermiştir.⁴⁴ Evlilik elbette yine ölümle sona ermiştir ancak eşlerin mirasçılık hakları bakımından farklar söz konusudur. Şöyle ki; TMK. m.181/2 hükmü uyarınca eşler arasında boşanma davası devam ederken taraflardan birinin ölmesi halinde ölenin mirasçılarının davaya devam ederken karşı tarafın kusurunu ispatlaması halinde birbirlerine yasal mirasçı olamayacakları gibi ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları kaybederler. Ölen eşin mirasçılığı davaya ölenin külli halefi sıfatıyla değil, kanunun doğrudan kendilerine tanıdığı hakkı kullandıklarından kendi adlarına devam ederler.⁴⁵

Kanun maddesinin değişiklikten önceki hali, boşanma davası devam ederken ölen davacının mirasçılarının davaya devam ederek davalı eşin kusurunu ispatlaması şeklinde idi. Bu halde sadece davacının mirasçılarının hakları korunmakta, davalının mirasçılarının davaya devam etmesi ise engellenmekte

42 İnan, Ertaş, Albaş, s. 121; Dural, Öz, s. 45.

43 Yargıtay 2. HD. 30.06.2021 tarih ve E. 2021/ 2952K. 2021 / 5457 sayılı kararında boşanma davası devam ederken davalının ölmesi halinde evliliğin ölüm sebebiyle sona erdiği, davacının ölümden birkaç gün sonra davadan feragatinin hukuki bir sonuç doğurmayacağına karar vermiştir: „Dosyanın yapılan incelemesinden; davalı erkeğin nüfus kaydına göre 17.03.2021 tarihinde öldüğü anlaşılmaktadır. Davalı erkek bölge adliye mahkemesince verilen boşanma kararı kesinleşmeden öldüğüne göre, evlilik birliği ölümle sona ermiştir. Davacı kadın her ne kadar 25.03.2021 tarihli dilekçesi ile açmış olduğu davadan feragat ettiğini mahkemeye bildirmiş ise de feragatin geçerli kabul edilebilmesi için hukuki varlığını sürdüren bir davanın mevcut olması gerekir. Boşanma davası, erkek eşin ölümüyle konusuz hale geldiğine göre davacı kadının bu feragat beyanı hukuki bir sonuç doğurmayacağı gibi ölen eşin mirasçılarının kusur belirlemesi yönünden davaya devam etme hakları da bulunmaktadır. O halde, boşanma kararı henüz kesinleşmeden meydana gelen ve niteliği gereği son karar üzerinde belirleyici ve değiştirici etkiye sahip olan bu vakıya dikkate alınarak bir karar verilmek üzere hükmün bozulması gerekir. Bu sebeple temyiz isteğinin kabulü ile, davalı erkeğin davanın devamı sırasında ölümü sebebiyle boşanma davasının konusuz kaldığı gözetilerek bu hususta bir karar verilmek üzere hükmün bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir.“ (Sinerji İçtihat Programı, Erişim:26.12.2022)

44 Dural, Öz, s. 43.

45 Haluk Burcuoğlu, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 181. Maddesinin 2. Fıkrası İle İlgili Gözlemler”, Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul, 2007, s. 382.

idi.⁴⁶ Doktrindeki hakim görüş, boşanma şahsa sıkı sıkıya bağlı hak olduğundan dava açma hakkının mirasçılara geçmediği, zaten miras hukukunun adaletsiz görülen bu duruma kendi içinde çözüm bulduğu yönünde idi.⁴⁷ Burada miras hukukunun kendi içinde bulduğu çözüm mirasçılıktan çıkarma ile yoksunluk müesseseleridir. Ancak davalının mirasçılarının davaya devam ederek davacının kusurunu ispatlama imkanına sahip olmaması bu maddeye olan en yoğun eleştirisi idi.⁴⁸ Nitekim Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olan bu madde Anayasa Mahkemesince⁴⁹ iptal edilmiş, her iki tarafın mirasçılarının da davaya devam ederek karşı tarafın kusurunu ispatlaması hakkı tanınarak anayasanın eşitlik ilkesi korunmuştur.⁵⁰ Zira boşanma davalarında davacının kusuru davalıdan fazla olabilmektedir.⁵¹ Madde hükmünün günümüzdeki haliyle düzenlenmesi ile davacının davalıdan daha kusurlu olması halinde davalının mirasçılarının davaya devam edememeleri ihtimali ortadan kaldırılarak hak ihlalleri önlenmiştir.

Kanunda ölen eşin mirasçılarının davaya devam etmemeleri halinde sağ kalan eş kusurlu olsa dahi miras haklarından yoksun olmayacağına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Yani sağ kalan eşin mirasçılarında biri davaya devam etmezse evlilik ölümle sona erdiğinden sağ kalan eş kusurlu olsa da miras sözleşmesinde lehine sağlanan hakları talep edebilecektir. Kanımızca bu durum adil olmayıp mirasbırakan eşin sağ olsa idi varsayılacak iradesi ile bağdaşmamaktadır. Bu nedenle madde, ölen eşin mirasçıları davaya devam etmese dahi sağ kalan eşin kusurlu olması ve boşanma şartlarının da gerçekleşmesi halinde sağ kalan eşin miras haklarından yoksun olacağı ve ölüme bağlı tasarrufla lehine sağlanan hakları kaybedeceği şeklinde düzenlenmesi yerinde olur. Maddenin devamında ise eşlerin miras sözleşmesinde boşandıktan sonra dahi miras sözleşmesinin geçerli olacağı konusunda

46 Örneğin; boşanma davasında kendisine hakaretler ettiğini öne süren davacı kocaya karşısında davalı kadın da önce davacının hakaretler tehditler savurduğunu kötü muamele bulunduğunu kısaca davada daha da kusurlu olduğunu öne sürmüştü ve dava sona ermeden ölmüşse dava ölüm nedeniyle sona erecek ve daha kusurlu olan davacının davalıya mirasçı olması sonucu doğacaktır. İşte bu nedenle maddedeki „davacı“ ve „davalı „ sözcüklerinin Anayasaya aykırılığı gerekçesiyle kaldırılması yerinde olmuştur. Böylece artık hem davalı hem de davacı tarafın ölmesi halinde ölenin mirasçılarının davaya devam etmesinin yolu açılmıştır.

47 Tekinay, s. 293.

48 Rona Serozan, “Yeni Medeni Kanunu’nun Miras Hukuku Bakımından Yeniliklerinin Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Ergun Özsunay’a Armağan*, İstanbul, 2004, s. 563, (Yenilikler); Akkanat, s. 48; Burcuoğlu, s. 389; Dural, Ögüz, Gümüş, s. 139.

49 Anayasa Mahkemesi’nin 21.01.2010 tarih ve E.2008/102, K.2010/14 sayılı kararı.

50 Anayasa Mahkemesinin bu yönde bir karar almasının Medeni Kanun sistemine uygun olmadığı şeklinde aksi görüş için bk. İnan, Ertaş, Albaş, s. 124.

51 Serozan, Yenilikler, s. 563.

anlaşma yapmış olmaları halinde birinci maddenin geçerli olmayacağı belirtilmelidir. Burada kanun koyucu tarafından yasal mirasçılarının iradesinin önüne geçerek kanun hükmü ile bu duruma müdahale edilmesinin ne kadar hakkaniyetli olacağı sorusu akla gelebilir. Ancak kanımızca boşanma davası açıldıktan sonra ölen eşin varsayılacak iradesi sağ kalan eşin miras haklarını kazanması yönünde olmayacağından ve yine ölen mirasbırakan eşin iradesinin yasal mirasçılarının iradesinden önce gelmesi gerektiğinden sağ kalan kusurlu eşin miras haklarından mahrum kalması açısından kanun hükmünün değiştirilmesi yerinde olacaktır.

Açılmış olan boşanma davasından sona eşlerden birinin ölmesi halinde ölen eşin mirasçılarının devam ettirdiği dava boşanmaya yönelik olmayacaktır. Zira eşlerden biri öldüğünden dava konusuz kalmıştır.⁵² Ancak ölen eşin mirasçıları sağ kalan eşin kusurunu ispatlamaya yönelik olarak davaya devam etmektedirler.⁵³ Yargıtay kararları da davanın boşanmaya yönelik değil sağ kalan eşin kusurunu ispatlamaya yönelik olduğu yönündedir.⁵⁴⁵⁵

52 Burcuoğlu, s. 382.

53 YHGK. 15.02.2012 tarih ve E.2011/2-703, K.2012/70 sayılı kararında yargılama devam ederken davacı öldüğünden yargılamaya kusur tespiti davası olarak devam edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. (Sinerji İçtihat Programı, Erişim: 05.01.2023)

54 “boşanma davasının açılmasının ardından davacı öldüğü için dava sona ermiştir. ölen davacının mirasçısı, davalının kusurunun tespiti yönünden davaya devam etmiştir. Devam eden dava boşanma davası değil tespit davasıdır. Davalının kusuru kanıtlanamadığından mahkeme tespit istemini reddetmiştir. Bu nedenle verilen karar *kusurun tespitinin reddine münhasırdır. boşanma davası 08.06.2004 tarihinde açılmış, davacı 11.08.2004’te ölmüştür. Bu durumda, evlilik davacının ölümüyle sona ermiştir. Davaya, ölen davacının mirasçısı (ilk eşinden olma oğlu) ş....., davalının kusurunun tespiti yönünden devam etmiştir. Devam edilen dava boşanma davası değil, boşanmada davalı eşin kusurlu olduğunun saptanmasına yönelik tespit davasıdır.*“ Yargıtay 2. HD. 2005/17867E., 2006/5233 K. sayılı kararı. (Sinerji İçtihat Programı, Erişim: 07.01.2023)

55 2. HD. 16.12.2020 tarih ve E. 2020/ 5618, K. 2020 / 6501 sayılı kararında mahkemenin ölen eşin ağır kusurlu sağ kalan eşin hafif kusurlu olduğu şeklinde karar vermesinin yerinde olmadığı, sadece sağ kalan eşin boşanmaya sebebiyet verecek derecede kusurlu olup olmadığına karar verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. „*Davacı-davalı erkek tarafından açılan boşanma davasının yapılan yargılaması sırasında davacı-davalı erkeğin vefatı üzerine mirasçıları tarafından davaya kusur tespiti açısından devam edilmiş, yargılama sonucunda ilk derece mahkemesince evlilik ölümüyle son bulunduğu boşanma ve ferileri konusunda karar verilmesine yer olmadığına, boşanma davası açılmasında davalı-davacı kadının kusurlu olmadığına tespitine karar verilmiştir. Hükmün davacı-davalı erkek mirasçıları tarafından istinaf edilmesi üzerine bölge adliye mahkemesince mirasçıların istinaf istemlerinin kısmen kabulü ile boşanmaya sebebiyet veren olaylarda davacı-davalı müteveffa erkeğin ağır kusurlu, davalı-davacı kadının ise hafif kusurlu olduğunun tespitine karar verilmiş, hüküm davacı-davalı erkek mirasçıları tarafından temyiz edilmiştir. Bölge adliye mahkemesince, Türk Medeni Kanunu’nun 181/2 maddesi gereğince sağ kalan eşin boşanmaya sebebiyet verecek derecede kusurlu olup olmadığına karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken boşanmaya sebep olaylarda davacı-davalı erkeğin ağır kusurlu, davalı-davacı kadının ise hafif kusurlu olduğunun tespitine şeklinde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.*“ (Sinerji İçtihat Programı, Erişim:07.01.2023)

Yargıtay bir kararında⁵⁶ ölen eşin mirasçılarının kanunda belirtilen hakları kullanabilmelerinin en önemli şartının murisin sağlığında açılmış ve ölümünden sonra devam eden bir boşanma davasının varlığı olduğu, davada anlaşmalı boşanma davası söz konusu olduğundan ve sağ kalan eşin kusuru ancak sağ kalan eşin kusurunun ispatlanabildiği davalarda söz konusu olduğundan anlaşmalı boşanma davasında sağ kalan eşin kusurunun ispatlanamayacağı, bu tür davalarda sağ kalan eşin kusurunu ölen eş bile tartışmaya açmazken mirasçıların tartışmaya açmasının kabul edilemez olduğu, tarafların evliliğinin ölümle sona erdiği bu nedenlerle de mirasçının kusur belirlenmesine yönelik taleplerinin reddine hükmetmiştir. Anlaşmalı boşanma davalarında mahkemece kusur tespiti yapılamayacağından eşlerden biri öldüğünde ölen eşin mirasçılarında biri davaya devam ederek kusur tespiti talep edemeyecektir. Bu nedenle kanımızca da hüküm, ölen eşin farazi iradesi ile paralellik gösterdiğinden yerindedir.

Kanun hükmünün gerekçesinde ölen eşin mirasçılarının davaya devam etmesi halinde davanın boşanmaya değil kusurun ispatlanmasına yönelik olacağı, bu durumun özellikle zina, hayata kast, pek kötü davranış, haysiyetsiz hayat sürme sebeplerinden biriyle açılan boşanma davalarında sağ kalan eşin mirasçı olmasının haksız ve adaletsiz sonuca sebep olmaması amacıyla kaleme alındığı vurgulanmıştır.⁵⁷

İvazlı miras sözleşmesinin söz konusu olduğu durumda ivazın akıbetinin ne olacağı akla gelebilir. Boşanma davası açılmadan önce ivazlı miras sözleşmesi yapılmış ve dava esnasında eşlerden biri ölmüşse, ölen eşin mirasçılarının davaya devam etmeleri sonucu sağ kalan eşin kusurlu olduğu ortaya çıkarsa

56 2. HD., 18.03.2019 tarih ve E.2018/7133, K.2019/2956 sayılı kararı, (Sinerji İçtihat Programı, Erişim:07.01.2023).

57 „Maddenin birinci fıkrası yürürlükteki 146 ncı maddenin ikinci fıkrasını karşılamaktadır. Bu fıkraya eşlerin boşanma hâlinde ölüme bağlı tasarruflardan doğan hakları da kaybetmesi, yapılan ölüme bağlı tasarrufta bunun aksinin kararlaştırılmaması şartına bağlanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında, boşanma davası devam ederken, davacı eşin ölümü hâlinde, davalının buna rağmen mirasçı olabilmesi belli koşullar altında engellenmektedir. Buna göre ölen davacının mirasçılarında herhangi birisinin davayı devam ettirmesi ve davalının kusurlu olduğunun sabit olması hâlinde, davalı eş, birinci fıkra hükmünde olduğu gibi davacıya mirasçı olamayacaktır. Davacı eşin ölümü hâlinde evlilik kendiliğinden son bulur. Bu nedenle davacının ölümüne rağmen, mirasçılardan birinin devam ettirdiği bu dava, eşlerin boşanmasına yönelik olmayacak, devam edilen davada, boşanmada davalının kusurlu olup olmadığı karara bağlanacaktır. Bir başka ifadeyle bu durumda devam edilen dava, boşanmada hangi eşin kusurlu olduğunun saptanmasına yönelik olacaktır. Bu durum özellikle zina, hayata kast, pek kötü davranış, haysiyetsiz hayat sürme sebeplerinden biriyle açılan boşanma davasında, davacının ölümü hâlinde, bu eylemlerde bulunan kusurlu davalı eşin buna rağmen mirasçı olabilmesi konusunda haksız ve adaletsiz sonuçların doğmasına da neden olabilecektir, işte bu haksız durumların önlenmesi amacıyla maddenin ikinci fıkrası kaleme alınmıştır.“

miras sözleşmesi ortadan kalkacağından ölen eşin terekesinden ivaz sebebiyle olan fazlalık geri istenebilecektir.⁵⁸ Aksinin kabulü halinde sağ kalan eş hem ivaz ödemiş olacak hem de miras sözleşmesinde ivaz karşılığı lehine yapılan tasarruftan mahrum kalacaktır ki bu hakkaniyetli bir sonuç olmaz.

B. Evliliğin Butlanına Karar Verilmesinin Miras Sözleşmesine Etkisi

Yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere kanunda boşanmaya karar verilmesi halinde eşler arasındaki ölüme bağlı tasarrufların sona ereceği hükme bağlanmış ancak evliliğin butlanına karar verilmesi halinde ölüme bağlı tasarrufların akıbetinden söz edilmemiştir. Her ne kadar kanunda açıkça boşanmaya yer verilmişse de mutlak ve nispi butlan ile evliliğin sona ermesi halinde de aynı sonuca varmak gerekir.⁵⁹ Yani evlilik butlan veya nispi butlan sebebiyle sona ermişse eşler arasında yapılan miras sözleşmesi de kendiliğinden sona erer. Zira eşler birbirleri lehine yapmış olduğu ölüme bağlı tasarrufları hep evli kalacakları evliliğin sona ermeyeceği saikine dayanarak düzenlemektedirler. Bu nedenle de kanun evliliğin boşanma nedeniyle sona ermesi halinde kural olarak ölüme bağlı tasarrufların da sona ereceğini düzenlemiştir.

TMK. m. 156 hükmü uyarınca hakimin kararına kadar mutlak butlanla batıl olan bir evlilik dahi geçerli bir evliliğin tüm sonuçlarını doğurur. O halde mutlak butlan sebeplerinden biri bulunsa dahi hakim tarafından evliliğin butlanına karar verilene kadar evlilik geçerli bir evliliğin tüm sonuçlarını doğuracaktır.

Butlan davası devam ederken eşlerden birinin ölmesi halinde evlilik butlan sebebiyle değil ölüm sebebiyle sona erdiğinden kural olarak sağ kalan eş miras hakkı kazanacaktır.⁶⁰ Burada akla gelen en önemli soru eşlerden birinin mirasçılarının evliliğin butlanını dava edip edemeyeceği ve böylece sağ kalan eşin miras sözleşmesi ile kendisine tanınan haktan yararlanıp yararlanamayacağıdır. TMK. m 159 hükmü bu soruya cevap niteliğindedir. Madde uyarınca evliliğin butlanı davası mirasçılar tarafından açılmaz. Ancak açılmış olan butlan davasını mirasçılar devam ettirebilirler. Önceki MK. döneminde evliliğin butlanı davası açıldıktan sonra eşlerden birinin ölmesi halinde eşlerin mirasçılık durumuna ilişkin bir düzenleme bulunmadığından bu konu tartışmalı idi.⁶¹ TMK. m.159 hükmü uyarınca açılmış olan butlan davasına mirasçılardan biri devam ederek davada sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığı anlaşılırsa sağ kalan eş yasal mirasçı olamayacağı gibi daha önce yapılan ölüme

58 Topuz, s. 108.

59 Dural, s. 209.

60 Topuz, s. 71.

61 Dural, Ögüz, Gümüş, s. 97; Dural, Öz, s. 46.

bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları kaybeder.⁶² ⁶³ Aksi halde sağ kalan eş kötüniyetli olsa dahi hem yasal mirasçı olacak hem de miras sözleşmesi geçerliliğini koruyacaktır. Mirasçılar butlan davasını devam ettirmiş ve davada sağ kalan eşin iyiniyetli olduğu belirlenmişse butlan kararına rağmen sağ kalan eş mirasçı olacak ve miras sözleşmesi geçerliliğini koruyacaktır.

Mutlak butlan davası Cumhuriyet savcısı ya da ilgili olan herkes tarafından açılabilir. Ancak TMK. m. 147 hükmünde sona ermiş bir evliliğin mutlak butlanı davasını Cumhuriyet savcısının açamayacağı, yalnızca ilgililerin açabileceği belirtilmektedir. O halde kanun maddeleri arasında şöyle bir çelişki göze çarpmaktadır; bir madde mutlak butlan davasını ilgililerin açabileceğini belirtirken TMK. m. 159 hükmü evliliğin butlanını dava hakkının mirasçılara geçmeyeceğini düzenlemektedir.⁶⁴ Bu sebeple TMK. m.159 da sözü edilen mirasçılara butlanı dava etme hakkının geçmeyeceği hükmünü, mirasçıların kanuni halef sıfatıyla davayı açamayacakları ancak TMK. m.147’de öngörüldüğü üzere ilgili kapsamına giriyorlarsa ilgili sıfatıyla açabilecekleri şeklinde anlamak gerekir.⁶⁵

C. Evliliğin Ölüm veya Gaiplik Sebebiyle Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi

Yukarıda boşanma davasının açılmasından sonra eşlerden birinin ölümü üzerine evliliğin sona ermesinin miras sözleşmesine etkisi incelenmiştir. Bu başlık altında sadece eşler arasında boşanma davası açılmamış ve eşlerden biri ölmüşse veya gaipliğine karar verilmişse aralarında yapmış oldukları miras sözleşmesinin akıbeti açıklanacaktır.

Miras sözleşmesi, mirasbırakan ile karşı taraf arasında yapılan, mirasbırakanın bağlayıcı olarak kendi terekesi üzerinde tasarrufta bulunduğu ya da karşı tarafın terekesi üzerinde ileride doğacak miras hukuku taleplerinden vazgeçmesini sağladığı ölüme bağlı bir tasarruftur.⁶⁶ O halde eşlerin kendi

62 Bülent Köprülü, Selim Kaneti, *Aile Hukuku*, 2. Bası, İstanbul, 1989, s. 90.

63 Yargıtay 8. HD. 14.01.2014 tarih ve E.2013/ 17903, K.2014 / 157 sayılı kararında ilgililer tarafından evliliğin butlanına ilişkin dava açılmaması halinde sağ kalan eşin iyiniyeti asıl olduğundan sağ kalan eş miras haklarını kazanacağına hükmedilmiştir. „butlan davası sırasında eşlerden birinin ölmesinin yanı sıra eşlerden birinin ölümünden sonra butlan davası da açılmış olması durumunda da sağ kalan eşin mirasçı olması asıldır. Sağ kalan eşin evlilik akdinin kurulması anında iyi niyetli olmadığı, eşlerden birinin ölümünden sonra ilgililer tarafından açılan mutlak butlan davasında kanıtlanmalıdır. Eşlerden birinin ölümünden sonra ilgililer tarafından mutlak butlan davası açılmamışsa, sağ kalan eş evliliğin kurulması anında iyi niyetli sayılır.“ (Sinerji İçtihat Programı, Erişim:14.01.2023)

64 İnan, Ertaş, Albaş, s. 126-127.

65 Dural, Öz, s. 45-46.

66 Dural, s. 17.

aralarında miras sözleşmesi yapmaları halinde aralarında açılmış bir boşanma davası yoksa eşlerden birinin ölümü ile miras sözleşmesi gereği yerine getirilecek ve lehine tasarruf yapılan hayattaki eş sözleşme gereği edimleri terekeden talep edecektir.

TMK. m.548 hükmü uyarınca mirasçı atanan veya kendisine belirli bir mal bırakılan kişinin mirasbırakandan önce ölmesi halinde miras sözleşmesi kendiliğinden sona erer. O halde eşler arasında miras sözleşmesi yapılmış ve lehine tasarruf yapılan eş mirasbırakan eşinden önce ölmüşse miras sözleşmesi kendiliğinden sona erecektir. Bu hüküm mirasçı olmak için mirasbırakanın öldüğü anda sağ olma ana kuralının miras sözleşmeleri yönünden tekrarı niteliğindedir.⁶⁷

Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun süredir hiçbir haber alınamayan kişinin öldüğü konusunda kuvvetli şüphe olması halinde kişinin gaipliğine karar verilebilir.⁶⁸ TMK. m.131 hükmü uyarınca bir kişinin eşinin gaipliğine karar verilirse eşinin evlenebilmesi için evliliğin feshine karar verilmesi gereklidir. Görüldüğü üzere sadece gaiplik kararı verilmesi ilk evliliğin sona ermesi sonucunu doğurmamaktadır. O halde gaiplik sebebiyle evliliğin feshinin talep edilmesi gereklidir. Gaiplik kararı alınsa dahi evlilik devam ettiği için gaiplik kararı sağ kalan eşin mirasçılığına engel olmaz.⁶⁹

TMK. m.35 hükmü uyarınca kişinin gaipliğine karar verilmesi halinde ölüme bağlı haklar aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır. Eşlerden biri hakkında gaiplik kararı verilmesi halinde miras sözleşmesi ile lehine tasarrufta bulunulan sağ kalan eş gaibin ölmüş gibi miras sözleşmesi gereğini terekeden talep edebilecektir.

Sonuç

Boşanan eşler birbirlerinin yasal mirasçısı olamayacağı gibi boşanmadan önce yapmış oldukları miras sözleşmesi ile kendilerine sağlanan hakları kaybederler. Boşanma davasının kesinleşmediği dönemde miras sözleşmesi geçerliliğini korurken davanın kesinleşmesi ile kendiliğinden sona erecektir. Ancak eşler miras sözleşmesinde boşansalar dahi miras sözleşmesinin geçerliliğini koruyacağını kararlaştırabilirler. Bu halde eşler boşandıktan sonra miras sözleşmesi yürürlükte olacak ve boşanan eşlerden birinin ölümü halinde sağ kalan eş miras sözleşmesinde kendisi lehine sağlanan hakları ölen eski eşinin terekeden talep edebilecektir.

⁶⁷ Dural, s. 205-206.

⁶⁸ Ayiter, s. 154.

⁶⁹ İnan, Ertaş, Albaş, s. 128.

Eşler boşanmaları halinde boşanmadan önce yapmış oldukları miras sözleşmesi sona erer. Ancak bu durum eşlerin boşanma davalarının kesinleşmesinden sonra miras sözleşmesi yapmalarına engel değildir. Eski eşler arasında yapılan miras sözleşmesi geçerlidir.

TMK. m.181 hükmünün 2. fıkrası gereği boşanma davası devam ederken ölen eşin mirasçılarında birinin davaya devam etmesi ve diğer eşin kusurunu ispatlaması halinde eşler birbirlerinin yasal mirasçısı olamayacağı gibi ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybederler. Fıkranın ilk halinde ölen eşin mirasçıları yerine ölen davacının mirasçıları ibaresi ve diğer eşin kusuru yerine davalının kusurunu ispatlaması ibareleri bulunmakta idi. Bu husus anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğundan iptal edilmiş ve madde anayasaya uygun hale getirilmiştir.

Boşanma davası devam ederken eşlerden birinin ölmesi halinde ölen eşin mirasçılarının devam ettirdiği dava boşanmaya yönelik olmayıp sağ kalan eşin kusurunu ispatlamaya yöneliktir. Tüm mirasçılar birlikte davaya etmek zorunda olmayıp tek bir mirasçı dahi davaya devam ederek sağ kalan eşin kusurunu ispatlayabilir ve miras sözleşmesi ile sağ kalan eş lehine yapılan tasarruf gereğinin yapılmasını engelleyebilir.

Yürürlükteki Türk Medeni Kanunu'nda boşanma davası devam ederken ölen eşin mirasçılarında birinin davaya devam etmemesi halinde evlilik boşanma sebebiyle değil ölüm sebebiyle sona erdiğinden sağ kalan eş kusurlu da olsa lehine yapılan ölüme bağlı tasarruf geçerli olmaktadır. Kanımızca bu adalet duygusuyla bağdaşmamaktadır. Madde metninin, boşanma davası devam ederken eşlerden birinin ölmesi halinde sağ kalan eşin kusuru ispatlanmış ve ölüm anında boşanma şartları gerçekleşmişse sağ kalan eşin mirasçı olamayacağı ve ölüme bağlı tasarrufla kendisine sağlanan hakları kaybedeceği şeklinde değiştirilmesi daha uygundur.

Eşler arasında ivazlı bir miras sözleşmesi yapılmış ve boşanma davası esnasında eşlerden biri ölmüşse ölen eşin mirasçılarında birinin davaya devam ederek sağ kalan eşin kusurunu ispatlaması halinde miras sözleşmesi sona ereceğinden sağ kalan eşin ödemiş olduğu ivazın karşılığı ölen eşin terekesinden talep edilebilecektir.

Evlenmenin butlanı davasının devamı sırasında eşlerden birinin ölmesi halinde evlilik ölümle sona erer ve kural olarak sağ kalan eş miras sözleşmesi ile kendisi lehine sağlanan hakları kazanır. Ancak evliliğin butlanı davası açıldıktan sonra eşlerden birinin ölmesi halinde mirasçılardan biri davaya devam ederek sağ kalan eşin evlenme esnasında iyiniyetli olmadığı anlaşılmışsa sağ kalan eş, miras sözleşmesi ile lehine sağlanan hakları kaybedecektir.

Önceki MK. döneminde mutlak butlan davası açıldıktan sonra eşlerden birinin ölmesi halinde sağ kalan eşin miras haklarının akıbetine ilişkin bir düzenleme olmadığından konu tartışmalı idi. Ancak yürürlükteki TMK. bu konuya ilişkin açık düzenleme getirerek tartışmaya son vermiştir.

Eşlerden biri hakkında gaiplik kararı verilmesi halinde gaiplik kararından önce yapmış oldukları miras sözleşmesinin geçersiz olacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Gaiplik kararı verilmesi halinde ölüme bağlı haklar aynen gaip ölmüş gibi kullanılacak dolayısıyla miras sözleşmesinde sağ kalan eş lehine yapılan kazandırmalar gaibin terekesinden talep edilebilecektir.

KAYNAKLAR

- Akartepe, Alparslan, *Genel Olarak Ölüncüye Kadar Bakma Sözleşmesi*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- Akkanat, Halil, *Ölümün Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2004.
- Antalya, Gökhan, *Miras Hukuku*, Cilt 3, 4. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Antalya, Gökhan, *Mirastan Feragat Sözleşmesi*, Alkım Yayınları, İstanbul, 1999. (Feragat)
- Ayiter, Nurşin, *Miras Hukuku*, 4. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978.
- Ayiter, Nurşin; Kılıçoğlu, Ahmet, *Miras Hukuku*, Genişletilmiş 3. Bası, Savaş Yayınları, Ankara, 1991.
- Burcuoğlu, Haluk, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 181. Maddesinin 2. Fıkrası İle İlgili Gözlemler”, *Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yıl Armağanı*, İstanbul, 2007, s. 381-391.
- Dural, Mustafa, *Miras Sözleşmeleri*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980.
- Dural, Mustafa; Ögüz, Tufan; Gümüş, M.Alper, *Türk Özel Hukuku Aile Hukuku*, Cilt 3, Gözden Geçirilmiş 12. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2016.
- Dural, Mustafa; Öz, Turgut, *Türk Özel Hukuku Miras Hukuku*, Cilt 4, 13. Bası, İstanbul, 2019.
- Eren, Fikret; Aktürk, İpek Yücer, *Türk Miras Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Hatemi, Hüseyin, *Miras Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 8. Bası, İstanbul, 2018.
- İmre, Zahit; Erman, Hasan, *Miras Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 14. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 2017.
- İmre, Zahit, *Türk Miras Hukuku*, Yenilenmiş 4. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978.
- İnan, A.Naim; Ertaş, Şeref; Albaş, Hakan, *Miras Hukuku*, Mevzuattaki Değişikliklere ve Uygulamadaki Yeniliklere Göre Genişletilmiş ve güncellenmiş 10. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Köprülü, Bülent; Kaneti, Selim, *Aile Hukuku*, 2. Bası, İstanbul, 1989.
- Oğuzman, Kemal, *Miras Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995.
- Oğuzman, Kemal; Öz, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt 1, Gözden Geçirilmiş 16. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018.
- Serozan, Rona, “Yeni Medeni Kanunu’nun Miras Hukuku Bakımından Yeniliklerinin Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Ergun Özsunay’a Armağan*, İstanbul, 2004. (Yenilikler)
- Serozan, Rona, *Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları*, Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Tekinay, S. Sulhi, *Türk Aile Hukuku*, Yedinci Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1990.
- Topuz, Seçkin, *Boşanma Davasının Eşin Mirasçılığına Etkisi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.

İnternet Kaynakları

- Sinerji İçtihat Programı

